

РОЗДІЛ V

Кримінальне та кримінально-виконавче право, кримінологія, кримінальний процес і криміналістика

УДК 343.8- 058.55(477)

***О. Колб,
І. Колб***

Про деякі аспекти забезпечення в Україні права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я

У статті здійснено аналіз нормативно-правових актів та стану лікувально-профілактичної й санітарно-протиепідемічної діяльності, що здійснюється в установах виконання покарань України та спрямована на забезпечення права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я.

Ключові слова: право засуджених на охорону здоров'я; засуджений до позбавлення волі; установа виконання покарань; лікувально-профілактична та санітарно-протиепідемічна робота.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відповідно до ст. 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Не позбавлені цього права й засуджені до позбавлення волі в Україні, за винятком тих правообмежень, що визначені законом і встановлені вироком суду (ч. 3 ст. 63 Конституції України). Зокрема, у ч. 1 ст. 8 Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України одним з основних прав засуджених указано право на охорону здоров'я в обсязі, установленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом. Порядок забезпечення цього права встановлений у КВК України та відомчих нормативно-правових актах Державної пенітенціарної служби (ДПтС) України й не передбачає лікування засуджених до позбавлення волі за кордоном.

Так, як зазначено в ч. 2 ст. 116 КВК України, лікувально-профілактична та санітарно-протиепідемічна робота в місцях позбавлення волі організується й проводиться відповідно до законодавства про охорону здоров'я. Адміністрація колоній зобов'язана виконувати необхідні медичні вимоги, що забезпечують охорону здоров'я засуджених. Засуджені до позбавлення волі зобов'язані виконувати правила особистої та загальної гігієни, вимоги санітарії. Крім цього, засуджений, як зазначено в ч. 5 ст. 116 КВК, має право звертатися за консультацією й лікуванням до установ, що надають платні медичні послуги. Консультування та лікування в таких випадках здійснюється в медичних частинах колоній за місцем відбування покарання під наглядом персоналу медичної частини [1]. Поряд із цим деякі автори пропонують доповнити КВК ст. 116-1, передбачивши, зокрема, лікування засуджених до позбавлення волі за кордоном [2].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення наукової літератури показало, що певною мірою досліджено означену проблематику в роботах таких науковців, як В. А. Бадира, І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, А. П. Гель, О. М. Джужа, Т. А. Денисова, С. Ф. Денисов, А. В. Кирилюк, В. В. Коваленко, В. О. Корчинський, О. Г. Колб, В. О. Меркулова, О. В. Лисодєд, Л. П. Оника, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, І. С. Яковець та ін.

Серед зарубіжних науковців варто виділити роботи М. Г. Деткова, А. І. Зубкова, Ю. І. Калініна, С. І. Кузьміна, В. Д. Сисоєва, М. П. Стурової, М. О. Тюгаєва, В. А. Уткіна й ін.

Формулювання мети та завдань статті. Складність правового регулювання основного права засуджених на охорону здоров'я в обсязі, установленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом, спонукає до детального дослідження обсягу правових та фактичних можливостей засуджених. Також ми спробуємо дати науково обгрунтовану оцінку запропонованих змін до чинного кримінально-виконавчого законодавства України про надання можливості засудженим лікуватися за кордоном.

Виклад основного матеріалу й обгрунтування отриманих результатів дослідження. Для того, щоб дати відповідь, а отже, підтримати чи заперечити запропоновані зміни в КВК України, варто з'ясувати зміст та соціально-правову сутність низки суттєвих правових понять і категорій, що органічно взаємозв'язані, взаємообумовлені та перебувають у взаємодії з таким правовим явищем, як організація лікування засуджених у місцях позбавлення волі.

Вирішальними для правильного розуміння в цьому контексті є поняття кримінальної відповідальності, покарання, кари, виконання та відбування покарання, катування тощо, які на сьогодні складають зміст кримінально-виконавчої політики [3, с. 306], і в цілому – правові засади боротьби зі злочинністю в Україні [4, с. 335].

Загальноприйнято вважати, що кримінальна відповідальність – це один із видів юридичної відповідальності, що встановлюється державою в законі про кримінальну відповідальність, а також накладається судом на осіб, які визнані на підставі його вироку винними у вчиненні злочину та мають нести зобов'язання особистого, майнового й організаційного характеру [5, с. 314].

Отже, виходячи зі змісту цього поняття, можна зробити висновок про те, що у випадку притягнення будь-якої особи до кримінальної відповідальності, у неї (власне, у засудженого) виникають певні права та зобов'язання перед державою, які він має впродовж відбування визначеного судом терміну покарання виконати в повному об'ємі. З іншого боку, у персоналу органів та установ виконання покарань (УВП) виникає право впливу на засудженого передбаченими в законі засобами (ст. 6 КВК України) із тим, щоб останній чітко виконував ці зобов'язання, – це невід'ємні елементи механізму правового регулювання в будь-якій галузі права [6, с. 499–501], включаючи й кримінально-виконавче [7, с. 125–128]. Зокрема, у КВК (ст. 9; 107) й інших нормативно-правових актах України з питань виконання покарань визначені основні права та обов'язки засуджених, що передбачають для цих осіб неухильно додержуватися правил поведінки, які передбачені для засуджених, та виконувати законні вимоги адміністрації органів й установ виконання покарань. При цьому невиконання засудженими своїх обов'язків і законних вимог зазначених органів та установ і їхніх посадових осіб тягне за собою встановлену законом відповідальність.

Більше того, якщо буквально розуміти зміст ст. 50 Кримінального кодексу (КК) України, то варто визнати, що покарання є заходом держави примусу й полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого, які переважно реалізується через таку його мету, як кара [8]. При цьому, незважаючи на різноманітні підходи науковців щодо розуміння кари, більшість із них переконана, що кара – це не жорстока помста чи відплата особі з боку держави за вчинений злочин, а орієнтація законодавцем суду та органів і УВП на застосування до засудженого такого комплексу обмежень його прав та свобод, який буде відчутним і водночас достатнім для досягнення інших основних цілей покарання – виправлення засудженої особи, а також спеціальної та загальної превенції. Із цього погляду, кара виступає тільки як проміжна мета покарання [9, с. 107].

У кримінально-виконавчому законодавстві України кара реалізується через режим, тобто встановлений законом й іншими нормативно-правовими актами порядок виконання та відбування покарання, який поряд із цим забезпечує реалізацію визначених у законі прав і виконання покладених на засуджених обов'язків (ст. 102 КВК) [10, с. 300–310]. При цьому термін «виконання покарання» адресовано, відповідно, до органів та установ виконання покарань, які у своїй діяльності зобов'язані реалізувати весь комплекс правообмежень, передбачених у режимі конкретного виду покарання, а також забезпечити здійснення наданих для засуджених прав і виконання покладених на них обов'язків, а термін «відбування покарання» – до засуджених, які повинні на підставі вироку суду й відповідно до приписів, установлених кримінально-виконавчим законодавством України, виконувати обов'язки та утримуватися від заборонених дій, здійснювати права тощо [11, с. 6].

Отже, при такому законодавчо визначеному підході, уключаючи й вимоги ч. 3 ст. 63 Конституції України про те, що засуджений користується всіма правами людини та громадянина, за винятком обмежень, що визначені законом і встановлені вироком суду [12], потрібно визнати, що засуджені права на лікування за кордоном не мають. Додатковим аргументом із цього приводу виступають положення ст. 8 КВК «Основні права засуджених» та ст. 107 КВК «Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі», а також ст. 5 КВК «Принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань», які не передбачають цього права засуджених.

До такого самого висновку прийшли й інші науковці [13]. На їхнє переконання, вимога лікування засуджених за кордоном, є однією із форм їх ухилення від відбування покарання [14] та протиправного тиску на адміністрацію виправних колоній із метою примусити персонал до прийняття неправомірних рішень [15]. Інший бік цієї проблеми полягає в тому, що, як показує практика, в установах виконання покарань України утримуються найбільш суспільно небезпечні особи, а саме:

– 12,5 тис. осіб, засуджених на строк понад 10 років за вчинення особливо тяжких злочинів (ст. 12 КК України);

– 1778 осіб – у вигляді довічного позбавлення волі (ст. 64 КК).

Крім цього, у місцях позбавлення волі утримується:

а) 17,1 тис. осіб, засуджених за умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК), у тому числі 8,5 тис. – за умисне вбивство при обтяжуючих обставинах (ч. 2 ст. 115 КК);

б) 9,9 тис. осіб – за умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК);

в) 29,2 тис. осіб – за розбій (ст. 187 КК); грабіж (ст. 186 КК) та вимагання (ст. 189 КК);

г) 2,3 тис. осіб – за зґвалтування (ст. 152 КК);

г) 34 особи – за захоплення заручників (ст. 147 КК);

д) 21,8 тис. осіб – за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (розділ XIII Особливої частини КК); ін. [16, с. 9].

При цьому щорічно саме з боку зазначеної категорії засуджених в Україні стають жертвами злочинів більш ніж 50 тис. осіб [17].

Отже, якщо керуватися вимогами ч. 1 ст. 24 Конституції України [18] та ст. 5 КВК України, у яких закріплено принцип рівності громадян перед законом, то слід визнати, що всі зазначені вище категорії засуджених в УВП теж матимуть право на лікування за кордоном. Водночас виникає запитання: яка з держав світу намілилась взяти на себе обов'язок не тільки й не стільки лікувати цих осіб, скільки забезпечити суспільну безпеку для оточуючих (медичного персоналу, інших хворих, охоронців та ін.)? Тим більше, що жодна держава на сьогодні не має такої практики й не відправляє своїх засуджених лікуватися за кордон [19], а також ні один міжнародно-правовий акт із питань виконання покарань цього не передбачає [20].

Водночас і в Україні [21, с. 165–366], і за кордоном [22] кримінальне покарання у виді позбавлення волі судами призначається як крайній засіб примусу до винних у вчиненні злочину осіб. При цьому, ізолюючи особу від суспільства та обмежуючи її в конституційних правах і свободах (ч. 3 ст. 63 Конституції України), держава діє нібито в умовах крайньої необхідності, а саме: з одного боку, завдає засудженому певних страждань у межах закону, а з іншого – стримує таким чином інших осіб від учинення злочину. Це є одним із наслідків кримінальної відповідальності [5, с. 314].

Стримуючим фактором для засуджених та в цілому для населення, зокрема, виступають також такі кримінально-виконавчі явища й процеси, що мають місце в ході відбування покарання у виді позбавлення волі, а саме:

1) результати застосування до осіб, які відбувають покарання, основних засобів виправлення та ресоціалізації: режиму; суспільно корисної праці; соціальної виховної роботи, загальноосвітнього та професійно-технічного навчання й громадського впливу, участь у реалізації яких для засуджених обов'язкова та такою, що свідчить про рівень зменшення їх суспільної небезпеки (ступінь виправлення) (ст. 6 КВК України);

2) постійний (безперервний) протягом доби й усього строку відбування покарання) нагляд за засудженими, який здійснюється на всіх об'єктах, життєдіяльності особи в умовах місць позбавлення волі, уключаючи медичні установи (ст. 102; 103 КВК), із метою запобігання вчинення нею нового злочину (ст. 1 КВК, ст. 50 КК), самогубства, членушкодження, ухилення від відбування покарання,

забезпечення виконання інших рішень суду щодо засудженого (про стягнення аліментів, відшкодування завданої злочином шкоди, тощо);

3) організація та стан забезпечення безпеки діяльності персоналу УВП (ст. 104 КВК) й інших осіб (ст. 1 КВК) і засуджених (ст. 10 КВК);

4) наслідки окремого утримання найбільш суспільно небезпечних засуджених від інших їх категорій у дільницях посиленого контролю (ст. 94; 97 КВК) і переводу злісних порушників у виправні колонії максимального рівня безпеки (ст. 100 КВК);

5) збільшення строку відбування покарання для певних категорій засуджених при застосуванні умовно-дострокового звільнення від відбування покарання; амністії; помилуванні тощо (ст. 81–87 КК) [23];

6) обов'язок для засудженого – відшкодувати під час відбування покарання завдану для потерпілого шкоду [24].

Звичайно, що життя й здоров'я засудженого є найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України), проте очевидним є й інший факт: не менш цінними є ці об'єкти й для пересічних громадян, а тому держава на правовому рівні вимушена створювати такі умови відбування покарання, які б забезпечували суспільну безпеку для всіх оточуючих, уключаючи засуджених осіб. Саме тому, ураховуючи всі цивілізовані надбання з питань виконання покарань, Україна при прийнятті КВК у 2003 р. включила в цей систематизований закон ті правообмеження для засуджених, у тому числі й щодо лікування під час виконання покарань, які не завдають для них непередбачених страждань та є стримуючим елементом їхньої подальшої злочинної діяльності. Іншого досі в зазначеній сфері суспільної діяльності жодна держава ще не унормувала й не реалізувала на практиці.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Виходячи з вищевикладеного, варто визнати, що запропоновані деякими авторами зміни та доповнення до чинного КВК України є хаотичними, безсистемними й такими, що можуть призвести до тяжких наслідків для Української держави, оскільки їх прийняття Верховною Радою України знівелює зміст кримінального покарання, як такого, а також створить небезпечний прецедент для найбільш агресивно налаштованої частини населення та рецидивістів (причому як тих, хто ще відбуває покарання, так і тих, у кого не знята й не погашена судимість у порядку ст. 88–91 КК).

Водночас варто зазначити, що, без сумніву, ураховуючи взяті Україною зобов'язання при вступі у відповідні міжнародні організації [25], а також вимоги Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [26] та інші рішення з цих питань [27], видозмінювати чинне кримінально-виконавче законодавство України потрібно. При цьому варто дотримуватися, принаймні, декількох вимог і правил побудови правових норм, а саме:

- способи (форми) викладення норм права в статтях нормативно-правового акта (повну, відсильну, бланкетну й казуїстичну; абстрактну) [6, с. 291–293];

- загальні принципи та функції правотворчості, зокрема принципу системності, тобто узгодження норм, які приймаються, з іншими нормативно-правовими актами (у тому числі й статтями КВК) [6, с. 295–297];

- особливості відповідних суспільних відносин, що підлягають правовому регулюванню, до яких належать і кримінально-виконавчі правовідносини [7, с. 138–140];

- компаративістичні засади формування правових норм, тобто порівняння їхнього змісту з міжнародно-правовими актами та практикою [22, с. 6–16];

- правові джерела функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України [28] та їхніх аналогів за кордоном [22, с. 89–123];

- інші фактори й елементи правового регулювання, а також особливості юридичної техніки [6, с. 488–515];

- можливості фінансування установ виконання покарань із Державного бюджету України (як свідчить практика, це тільки 40–45 % від потреб щорічно), у тому числі на лікування засуджених (3–5 % щорічно) [30, с. 298];

- вимоги ст. 3 Конституції України й міжнародно-правових актів із прав людини [29], відповідно до яких права та свободи людини (у цьому випадку як засуджених, так і жертв злочинів, і суспільства в цілому) мають визначати зміст та спрямованість діяльності будь-якої держави.

Джерела та література

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: прийнятий 11 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3–4. – Ст. 21.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо гуманізації законодавства про попереднє ув'язнення та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, взятих під варту, осіб, засуджених до позбавлення волі, а також засуджених, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я за межами установ виконання покарань) : проект Закону України, реєстр. № 2293 від 13.02.13 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=45758.
3. Борисов В. І. Державна політика у сфері боротьби зі злочинністю та її напрямки / В. І. Борисов // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип.100. – С. 305–312.
4. Голина В. В. Преступность: многообразие понятий и предметная сущность явления / В. В. Голина // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип.100. – С. 324–336.
5. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. Р. Шемшученко. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 1231 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
7. Кримінально-виконавче право України : підручник / О. М. Джужа, І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб, В. В. Василевич [та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужа. – К. : Атіка, 2010. – 752 с.
8. Кримінальний кодекс України: прийм. 05 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25 – 26. – Ст. 131.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України. – 4-те вид. переробл. та доповн. / відп. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2006. – 848 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінально-виконавчого кодексу України / А. П. Гель, О. Г. Колб, В. О. Корчинський [та ін.] ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України : наук.-практ. коментар / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х. : ТОВ «Одісей», 2005. – 560 с.
12. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
13. Колб О. Г. Деякі аспекти правового статусу засуджених до позбавлення волі / О. Г. Колб, І. А. Пришко // Вісник прокуратури. – 2012. – № 7 (133). – С. 24–30.
14. Пришко І. А. Про деякі аспекти соціальної природи злочинної субкультури засуджених / І. А. Пришко // Вісник прокуратури. – 2012. № 7 (133). – С. 88–93.
15. Пирожков В. Ф. Криминальная психология / В. Ф. Пирожков. – М. : «Ось-89», 2013. – 704 с.
16. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України (станом на 1 травня 2012 року). – К. : ДПтС України, 2012. – 105 с.
17. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2011 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.court.gov.ua/sudova_statystyka/oglyad.
18. Конституція України: зі змінами. – Х. : Право, 2012. – 64 с.
19. Хавронюк М. І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації : монографія / М. І. Хавронюк. – К. : Істина, 2005. – 264 с.
20. Права людини і професійні стандарти для працівників пенітенціарної системи в документах міжнародних організацій. – К. : Сфера, 2002. – 293 с.
21. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах – 3-тє вид., змін. і доповн.). – К. : Вид. дім «Скіф», 2008. – С. 365–377.
22. Богатирьов І. Г. Порівняльне кримінально-виконавче право : навч. посіб. / І. Г. Богатирьов, І. М. Копотун, М. Р. Пузирьов ; за заг. ред. І. Г. Богатирьова. – К. : Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2013. – 140 с.
23. Яковець І. С. Умовно-дострокове звільнення та заміна невідбутої частини покарання більш м'яким : монографія / І. С. Яковець. – К. : ТОВ «Мікропринт», 2012. – 212 с.
24. Захист прав потерпілого від злочину в кримінально-виконавчому праві : навч. посіб. / В. В. Василевич, А. П. Гель, В. П. Захаров, І. С. Яковець [та ін.] ; за заг. ред. А. Х. Степанюка та О. Г. Колба. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2010. – 176 с.
25. Статут Ради Європи // Офіційний вісник України. – 2004. – № 26. – Ст. 1733.
26. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV // Урядовий кур'єр. – 2004. – 20 квіт. – С. 2–3.

27. Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи: Затв. Указом Президента України від 20 січня 2006 року №39/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – №4. – Ст.143.
28. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2713-15>.
29. Права людини і професійні стандарти для працівників пенітенціарної системи в документах міжнародних організацій. – К. : Сфера, 2010. – 326 с.
30. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Н. І. Карпачова. – К. : Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, 2004. – С. 278–308

Колб А., Колб И. О некоторых аспектах обеспечения в Украине права осужденных на охрану здоровья. В статье осуществлён анализ нормативно-правовых актов и состояния лечебно-профилактической и санитарно-противоэпидемиологической деятельности, осуществляемой в учреждениях по исполнению наказаний Украины и направленной на обеспечение права осуждённых к лишению свободы на охрану их здоровья.

Доказана необходимость приведения уголовно-исполнительного законодательства Украины в соответствие с европейскими стандартами. При этом необходимо соблюдать требования и правила построения правовых норм, а именно: изложение норм в статьях нормативно-правового акта, согласование принимаемых правовых норм и статей Уголовно-исполнительного кодекса Украины, особенностей уголовно-исполнительных правоотношений; компаративистский подход к формированию правовых норм, возможности финансирования уголовно-исполнительных учреждений из Государственного бюджета Украины.

Ключевые слова: право осуждённых на охрану здоровья; осуждённый к лишению свободы; учреждение по исполнению наказаний; лечебно-профилактическая и санитарно-противоэпидемиологическая работа.

Kolb A., Kolb I. About Some Aspects of the Ensuring the Right to Health Care of Convicted Persons in Ukraine. The article is devoted to the analysis of legal acts and condition of medical and sanitary epidemiological activities in the penal institutions of Ukraine, which is aimed to ensure the rights of convicts to protect their health. The need to bring penal enforcement legislation of Ukraine in accordance with European standards is proven. Thus it is necessary to observe the requirements and rules of construction of the legal norms, such as: the presentation of norms in the articles of the legal act, the accordance of the adopted legal norms with articles of the Criminal Executive Code of Ukraine, peculiarities of the penal enforcement relations; the comparative approach to the formation of legal norms, the possibility of financing penitentiaries from the State Budget of Ukraine.

Key words: the right to health care of convicts, convicted to imprisonment, penal institutions, medical and sanitary epidemiological activities.

УДК 343.91

Є. Лук'янчиков

Щодо проблеми побудови характеристик злочинів

Положення статті містять характеристику поглядів провідних учених-криміналістів які визначають проблеми побудови характеристик злочинів, проводиться аналіз окремих елементів криміналістичної характеристики. Висловлюється думка про можливість побудови кримінально-процесуальної характеристики злочинів. Також автор статті значну увагу приділив розробці власної характеристики злочинів для потреб теорії оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: криміналістика, злочин, характеристика, елементи, система, методика, розслідування.

Постановка наукової проблеми та її значення. Злочин являє собою багатогранне суспільно небезпечне явище, яке досліджується суспільними науками з різних боків і, передусім, кримінально-правового. Така увага до цього суспільного явища не випадкова. Суспільство зацікавлене в тому, щоб таких подій було менше. У тих випадках, коли вони все-таки сталися, їх потрібно своєчасно розкрити, щоб порушений закон поновити, а винних притягти до відповідальності. Саме тому більшість юридичних наук бачать своє суспільне призначення в сприянні ефективному розв'язанню проблеми боротьби зі злочинністю відповідними засобами й методами. Кожна наука досліджує лише